رضا معطریان/ ایران

گشت و گذاری در موزه موسیقی تهران

میهمانی باشکوه سازهای ایرانی

محمد معصومیان
گزارش‌نویس

دنیایی پر از نغمه و داستان‌های تلخ و شیرین از هنری که با فرهنگ ایران گره خورده است؛ قدم زدن و تماشای سازهای ایرانی در موزه موسیقی تهران مانند قدم زدن در تقاطع فرهنگ گوشه گوشه ایران است. سرک کشیدن بین داستان‌های عامیانه و آیین‌هایی که شاید دیگر اثری از آنها باقی نمانده باشد. جایی که برای چند ساعتی می‌توان خود را در آن غرق کرد. به هنرمندانی فکر کرد که روزگاری در این سرزمین زندگی می‌کرده‌اند و حالا زخمه سازشان را برای آیندگان به یادگار گذاشته‌اند؛ سازسازانی که آثار فاخر خود را به این موزه سپرده‌اند تا چراغی باشد برای مخاطبان علاقه‌مندی که به این موزه می‌آیند.

موزه موسیقی در سال ۸۸ به همت مرحوم علی مرادخانی و شهرداری تهران و با حضور اساتید موسیقی افتتاح شد. بسیاری از سازهای نواحی این موزه را محمدرضا درویشی پژوهشگر موسیقی به این موزه اهدا کرده است؛ سازهایی که از روستاهای گوشه و کنار ایران گرد آمده‌اند.

از در ورودی کوچک وارد می‌شوم و از درخت‌های خشک حیاط موزه به سمت در ورودی می‌روم. مکان موزه موسیقی خانه‌ای به قدمت ۵۰ سال به سبک خانه‌های قجری با حیاطی بزرگ است. یادآور روزگاری که از تهران برج نمی‌رویید. خانه‌ای سه طبقه با بالکنی زیبا و ستون‌هایی که پله ورودی از زیر آن می‌گذرد. رضا کردی پشت پیشخوان نشسته و پشت در صدای ملایم کمانچه در سرسرای خانه پیچیده است. خوش برخورد و با حوصله از دو دسته کلی آثار موزه می‌گوید که بخشی از آنها سازهای نواحی و بخشی از سازهای دستگاهی که در ارکسترها استفاده می‌شود تشکیل شده است. هرکدام از سازها کیوآرکد دارند که با اسکن گوشی همراه می‌توان به صدای روحبخش‌شان گوش داد.

در یکی از سالن‌ها سازی عجیب می‌بینم که شبیه دار قالی است و از آن الواحی فلزی آویزان شده که با پیچ‌هایی کوک می‌شوند و توسط چکشی نواخته می‌شود. کردی توضیح می‌دهد این ساز را اولین بار «عبدالقادر مراغه‌ای» شاعر، موسیقیدان، نوازنده قرن نهم هجری ابداع کرده بود. مراغه‌ای نوازنده چیره دست عود و یکی از اولین نظریه پردازان موسیقی در ایران است: «موزه موسیقی ایران با همکاری آقای درویشی و آقای شکری که در سازهای ابداعی فعال هستند این نمونه را ساختند. این ساز چکش‌هایی دارد که با آنها نواخته می‌شود. یعنی کارکردی شبیه به پیانو.» در کنار این ساز ابداعی انبوهی از سازهای دیگر مانند دهل بختیاری، کردی و آذربایجانی هم هست؛ طبل عزای کرمان، دهل کرمان مونجان، دورک کرمان، تیمپوک بلوچستان، مرواس بوشهر، دهلک نال، دهلک دوکل، جوره کرمان و دمام فلزی بوشهری برازجان به چشم می‌خورند که هر کدام با همه شباهتی که به هم دارند صداهای متفاوتی تولید می‌کنند. آن‌طور که شنیده‌ام محمدرضا درویشی تک تک این سازها را با قیمت‌هایی که بالاتر از ارزش واقعی آنها بود از سراسر ایران جمع‌آوری کرده است.

چند ساز دیگر که در نقاط مختلف موزه دیده می‌شود و مربوط به مراسم «زار» در جنوب کشور است هم برای من عجیب و جالب است. یکی از آنها «دوهل لیبا» یا «شیخ فرج» است که با پوست گاو درست شده و در آیین «زار» استفاده می‌شود. آنطور که کردی می‌گوید: «این ساز مخصوص نواختن برای بازیابی سلامت زن‌هایی بوده که به جنون مبتلا می‌شده‌اند.» یکی دیگر از این سازها که پشت ویترینی در موزه قرار گرفته، از جمله منحصر به‌فردترین سازهای ایران است و این اواخر به این موزه آمده است. یعنی «تنبیره نوبان» که با صدایی عجیب و آداب و رسومی خاص نواخته می‌شود. از دور شبیه صورتکی است با دو شاخ و از نزدیک به سادگی یک ساز.

در بخش دیگر موزه که به سازهای خودصدا اختصاص دارد، دایره‌ای بزرگ هست که درون آن کدویی تهی قرار دارد و در مراسم طلب باران نواخته می‌شود. «کرب» هم دو چوبی است که در مازندران برای مراسم مذهبی و آیین‌های مربوط به ایام عاشورا و تاسوعا نواخته می‌شود، «تک تکو»، «غارغارک»، «آب دنگ» و «ورورک» هم هستند که هر کدام برای آیینی ساخته شده‌اند.

در قسمت دیگری از موزه هم سازهای کوبه‌ای قرار دارند مثل نقاره مازندرانی یا «دسرکوتن» و ساز دیگری که ساربانان بردسیر در گذشته برای راهنمایی شترهای کاروان استفاده می‌کرده‌اند. اینجا سازها تنها برای هنرنمایی نیستند و گاهی برای شکار، گاهی برای آیین و بعضی برای زندگی روزمره کاربرد دارند. روی پوست یک تنبک دست می‌کشم و صدایی ملایم در اتاق می‌پیچد، آنقدر ظریف و کشیده است که تنها با اشاره ملایم سرانگشتم صدای زیبایش در اتاق می‌پیچد.

آنطرف موزه انواع سوتسوتک‌هایی از جنس نی و ساقه گندم که در مازندران و گیلان کاربرد داشته می‌بینم. آنطور که شنیده‌ام برای تقلید صدای پرندگان و شکار آنها در گذشته استفاده می‌شده است اما اینکه چطور از چنین ساز کوچکی با موادی طبیعی چنین کاری برمی‌آمده هم هنری است که خاص ایرانیان است. سوتک‌های گلی و سفالی هم در پشت ویترین به چشم می‌خورند که نمونه‌های تکامل یافته‌تری هستند.

از ویترینی که در آن سرنای ایل بختیاری، سرنای مکران، سرنای بلوچستان، سرنای منوجان، سرنای نرماشیر قرار دارد می‌گذرم و به این فکر می‌کنم که اینها تنهاسازی ساده نیستند و در هر کدام می‌شود زیبایی خاصی را که در ساخت آنها به کار رفته هم دید. جذابیت‌های بصری که هر کدام از این سازها دارند به نظرم اوج ارزشی است که ایرانیان به سازها می‌داده‌اند.

سازهایی که به سادگی از کنار آنها می‌گذرم حاصل قرن‌ها تلاش و فکر مردم ایران است. دونلی بلوچستان که «شیرمحمد اسفندار» بزرگترین نوازنده معاصر آن بود هم در موزه است. کردی توضیح می‌دهد که خود شیرمحمد برای اجرا به این مکان آمده است. نرم نای کردستان، بالابان یا دودوک ارمنی، نی لبک علی‌آباد کتول، نی‌لبک گیلان، نی جفتی بوشهر، جفتو کرمان و... را یک به یک می‌بینم و کردی توضیح می‌دهد که بعضی از این سازها با استخوان بال قوش ساخته می‌شود: «دو استخوان همسان انتخاب می‌کنند که با موم از وسط بهم وصل می‌شوند.»

دوتار حاج قربان سلیمانی (خراسان شمالی) هم اینجا در معرض دید عموم است. دوتار ترکمن صحرا، دوتار شرق مازندران با کاسه کشیده‌تر، دوتار تربت جام و رباب بلوچستان و کمی جلوتر قوپوز عاشیق‌ها با تزئیناتی که به نظر نقره و صدف می‌آید چشم نوازی می‌کنند. عکس‌های قدیمی افرادی هم روی کاسه ساز دیده می‌شود که به نظر عکس اجداد عاشیق است تا نشان دهد پشت به پشت در این هنر بوده‌اند.

> دوتار حاج قربان هم اینجا در معرض دید عموم است. دوتار ترکمن صحرا، دوتار شرق مازندران با کاسه کشیده تر، دوتار تربت جام و رباب بلوچستان و کمی جلوتر قوپوز عاشیق‌ها با تزئیناتی که به نظر نقره و صدف می آید چشم نوازی می کنند. عکس‌های قدیمی افرادی هم روی کاسه ساز دیده می‌شود که به نظر عکس اجداد عاشیق است تا نشان دهد پشت به پشت در این هنر بوده‌اند

سازهای استاد ابراهیم قنبری مهر یکی از نقاط جذاب این نمایشگاه است. «تارباس» با پرده‌های فلزی سرپنجه و گوشی جدید، سه تارهای شورانگیز که سال ۱۳۷۱ ساخته شده، با پرده‌های فلزی که استاد خودش روی ساز «مهرکاری» می‌کرده هم هست و یکی از زیباترین سازهای این مجموعه تنبک خاتم کاری شده‌ای است که قابلیت کوک با پیچ‌های کوچکی دارد. چند دقیقه‌ای به تماشای ظریف کاری‌هایی که روی بدنه ساز است می‌ایستم. سنتورهای استاد هم در ویترینی وسط اتاق به نمایش گذاشته شده است.

در اتاق‌های دیگر می‌توان صفحات قدیمی موسیقی را دید و صفحه اولین صدای ضبط شده ایران که متعلق به مظفرالدین شاه است. یکی دیگر از نکات جالب موزه، سازی منصوب به ناصرالدین شاه است که به دست میرزا عبدالله فراهانی رسیده بوده و بعد از آن به دست پسرش احمد عبادی و در نهایت سر از این موزه درآورده است. در کتابخانه هم چند نفر گرم تحقیق و مطالعه و نت‌برداری هستند که دیدن‌شان احساس خوبی به من می‌دهد. در بخش دیگری هم اشیای شخصی هنرمندان بزرگ موسیقی ایران به نمایش گذاشته شده است؛ نی استاد کسایی، ویولن استاد بزرگ لشگری، دوتار دستار و گیوه حاج قربان، عینک و کفش حسین ملک، کشکول و تبرزین احمد عبادی و عکس‌هایی از ناهید دایی جواد.

در اتاق دیگری هم تاریخ تحول صنعت ضبط و پخش صدا را از اولین دستگاه فونوگرافی که توسط ادیسون اختراع شد تا آخرین تحولات آن از نزدیک دید. آخرین اتاق در زیرزمین مجموعه کارگاه ساخت ساز است که در آن می‌توان سازهای استاد عشقی و ابزارآلات ساده ساخت ساز در گذشته را دید. نکته جالب دیگر سازهایی است که در این اتاق می‌توانید به آنها دست بزنید و بنوازید تا بعد از گشت و گذار بین این همه ساز هیجان خود را تخلیه کرده باشید.

جدول سودوکو

۴۱۳۱

ارقام ۱ تا ۹ را طوری در خانه‌های سفید قرار دهید که هر رقم در سطرها، ستون‌ها و مربع‌های کوچک ۳ در ۳ یکبار دیده شود

آسان

		۵		۴	۳		۹	
	۴		۲		۸	۷		
۳			۵			۴	۶	۸
۹	۷					۲		
		۸				۵		
		۴					۳	۱
۲	۶	۷			۱			۵
		۳	۹		۲		۱	
	۱		۸	۵		۳		

متوسط

۳								
			۸			۵		۶
			۵	۲			۴	۷
۱				۷			۳	۲
		۳	۴		۱	۶		
۴	۷			۳				۸
۲	۸			۱	۶			
۶		۷			۴			
								۳

سخت

۸				۱				۲
	۴	۶	۳					
		۳	۸		۵		۹	
	۷		۹	۵				
	۹						۷	
				۷	۴		۲	
	۲		۷		۹	۱		
					۳	۲	۴	
۹				۲				۶

خیلی سخت

				۵		۹		۳
			۴				۵	
			۱		۶	۷	۴	
	۳		۷					۶
	۵						۲	
۶					۱		۸	
	۷	۲	۶		۳			
	۶				۴			
۳		۹		۲				

حل جدول سودوکو شماره ۴۱۳۱

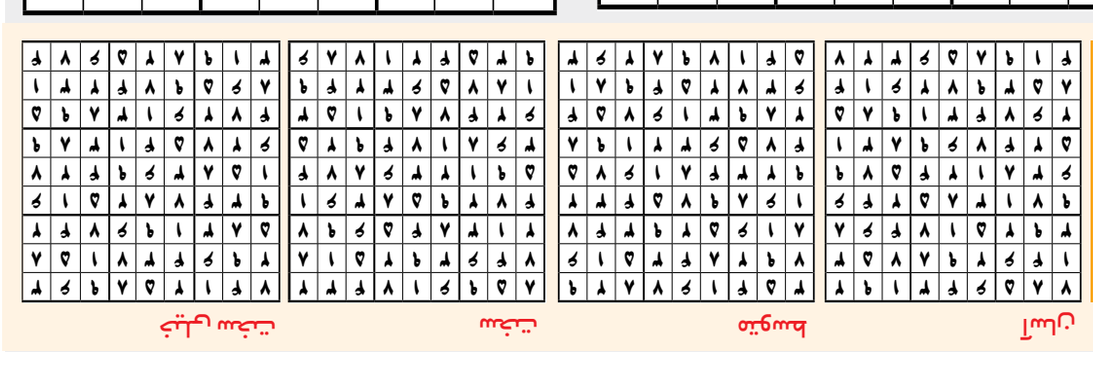

یک جدول با دو شرح

۸۱۰۰

جدول روزنامه *ایران* دارای دو «شرح عادی و ویژه» است. در صورت تمایل به حل دو شرح ابتدا یکی از شرح‌ها را با مداد حل کرده و سپس با پاک کردن جواب شرح اول، به حل شرح دوم بپردازید.

جدول عادی

افقی:

۱- یکی از مراسم سنتی فرایند ازدواج در ایران- نوشتن مطبوعاتی
۲- شهر صنعتی- قلمدان- نخ بافتنی
۳- از روی کار دیگری کاری انجام دادن- ضد «بیرون»- بافنده
۴- صدای افسوس- اریب- ضد «فراز»- رشته‌ای در شیمی
۵- ماهی کنسروی- نام دخترانه- روا، مباح
۶- هواپیمای کارتونی- نان خرد کرده در آبگوشت- نوشیدنی گوارا
۷- کوکب- سلاح ورزشی!- همه به آن محتاجیم
۸- آتشزنه مدرن- ماشین دوخت- زرشناس
۹- اندام تنفسی- لب و ساحل- فقر
۱۰- پنهان کردن- آدمیان- کشور «وینتیان»
۱۱- سرهنگ- نوآور- به همراه
۱۲- مخفف از ما- اپرای وردی- سیما- قمر
۱۳- نظیر- شرکتی خودروساز- سازی زهی و آرشه‌ای
۱۴- دکترین- مغازه- درختی با چوب سخت
۱۵- قوت لایموت- مکانی توریستی و دیدنی در شمال غرب شهر تهران

عمودی:

۱- میوه‌ای ریز- یکی از رؤیاهای دیرینه بشر
۲- مرض زردی- ورزش توپ و راکت- مادر کودکانه
۳- اتومبیلرانی- راه وسیع- مرکز توجه
۴- اشاره به فرد نامعلوم- چست و چابک- گلابی- طمع
۵- با آب و تاب خواندن- شیپور بزرگ- ضربه سر فوتبالیست
۶- عنصر نمک- گریبان- زیرو رو کننده علم شیمی
۷- کلاه آهنین- سریال حمید لولایی (۱۴۰۱)- خاکستری تیره
۸- شهر «بلغارستان»- کلمه شرط- روزنامه ورزشی اسپانیا
۹- دستکاری روی عکس- عطشان- بزرگ‌ترین تولید کننده مینی لودر در ایران
۱۰- کشور آفریقایی- ماده بیهوشی- پاسخ دلگیر کننده
۱۱- منقار- زمین خراب- خوش اخلاق
۱۲- اشاره به دور- ضمیر متصل- صادر کردن- نوعی از بستنی
۱۳- موافق و همراه- وحشت- دوستی
۱۴- روش کار- دیوار خراب- از مرکبات
۱۵- یکی از صنایع دستی ایرانی- حداد

جدول ویژه

افقی:

۱- وی را یکی از پیشگامان جنبش رمانتیک می‌خوانند- از عناصر اربعه
۲- باختر- چین و شکن- الهه نور
۳- عنصر بدن- واحد مسافت قدیمی- بازی رایانه‌ای فوتبال
۴- سیخ نانوایی- استخوان جناغ- کمی و نقصان در وزن- لباس بی‌آستین
۵- سازشاکی!- غذای فرنگی- نبرد حضرت علی(ع) و معاویه
۶- داد و فریاد مردم- دریاچه‌ای حومه ساری- بن و بیخ
۷- صدای خفته!- فرمان مغولی- خجالت
۸- برادری- پشت سرهم- هدیه فرستادن
۹- امر به تاختن- پایان- آدم لاغر و ضعیف
۱۰- روستای کوچکی در «امارات»- پوچ- ماده ضدعفونی کننده
۱۱- جست و جو کننده- بعضی اوقات- زمینه هنری
۱۲- نغمه- شهر کانال‌ها- شامل همه- از آثار بلوغ بر پوست
۱۳- ناحیه‌ای در «اسپانیا»- کبوتر دشتی- فیزیکدان بزرگ عصر رنسانس
۱۴- یک نوع سالاد- حنا- بهار
۱۵- بشقاب بزرگ- از مطرح‌ترین مراکز علمی امریکا و جهان

عمودی:

۱- فرمانبرداری- روستایی در شهرستان میانه
۲- ظرف غذای سربازان- مرمر- حاکم ایالت
۳- پلی در سوادکوه- تاکنون- ستون پنجم
۴- شهری در «امارات»- شعبه‌ای از موسیقی- ایالت «سوئیس»- داغ کردن
۵- وسیله سنجش- هیولای تاریخ- مرد سست و ضعیف
۶- از توابع بیرجند- پیشخانه- غیرآشکار
۷- گود- جوجه کارتونی- سمت راست
۸- صندلی چرخدار کودک- جاده- شرح و تفصیل خبر
۹- همه و همگی- مارمولک- سرگشته
۱۰- خرمای خوزستان- مخفف آگاه- یازده!
۱۱- تعجب زن- فلز مجسمه‌سازی- پشت سرهم داخل شدن
۱۲- بادکردگی- هنوز بیگانه- جذام- پرنده کشتزار
۱۳- گیاهی خوشبو- دارای ارزش و مقامِ شاهانه- شکسته‌بند
۱۴- وسیله‌ای در خانه- رفت و آمد- شهر تیم «یوونتوس»
۱۵- مینی سریال «جرمی اسلیتر» در ژانر وحشت روان‌شناختی (۲۰۲۲)- شعله‌ور

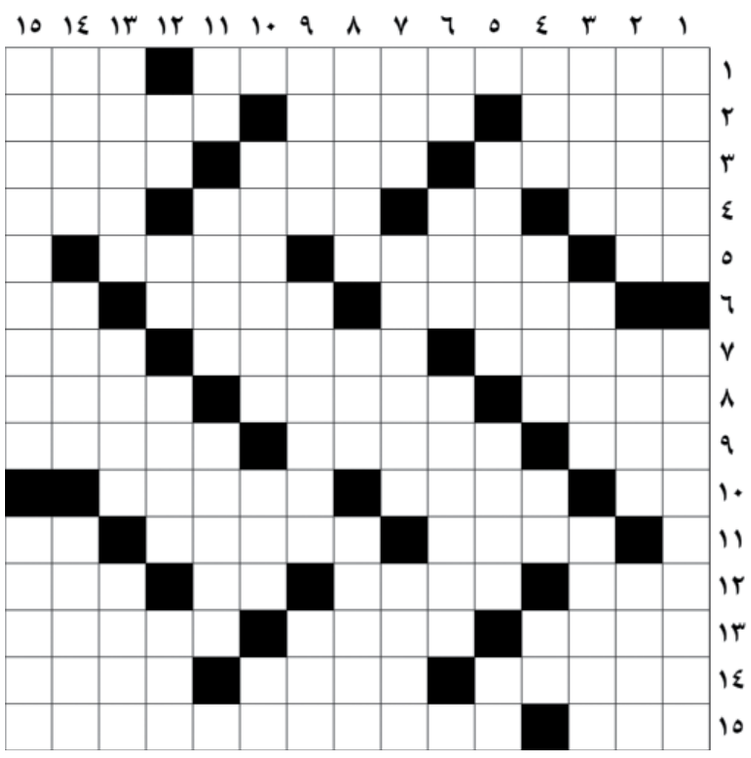

حل جدول عادی شماره ۸۰۹۹

حل جدول ویژه شماره ۸۰۹۹